

МОМ
ООН МІГРАЦІЯ

GLOBAL DATA INSTITUTE

МАТРИЦЯ ВІДСТЕЖЕННЯ
ПЕРЕМІЩЕНЬ
(DTM)

ЗВІТ ПРО СТАТИСТИКУ ПОВЕРНЕНЬ УКРАЇНЦІВ

ВЕРЕСЕНЬ 2022 РОКУ

Ірпінь,
© МОМ, 2022

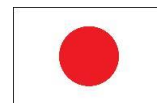
In partnership with _____

**AID
AIDE**

Canada

німецька
гуманітарна
допомога
DEUTSCHE HUMANITÄRE HILFE

Від
народу Японії

ВСТУП

Після 24 лютого 2022 року повномасштабне російське вторгнення в Україну спричинило безпрецедентну гуманітарну кризу по всій країні, що характеризується, серед іншого, переміщенням значної частини українського населення.

Ще у квітні 2022 року Міжнародна організація з міграції (МОМ) почала фіксувати значну кількість повернень. Умови повернення значно варіюють, оскільки люди повертаються як до регіонів, які безпосередньо не постраждали від війни, але в яких спостерігається значний притік внутрішньо переміщених осіб (ВПО), так і до регіонів, які постраждали від конфлікту, зазнали суттєвих руйнувань та були нещодавно деокуповані. Через нестабільність поточної ситуації неможливо визначити, яка частка людей повертається остаточно, а яка тимчасово. Однак наявні дані свідчать про те, що українці, які повертаються, мають особливий набір потреб і вразливостей, що відрізняє їх від тих, хто нікуди не переміщувався, і від ВПО.

Щоб підтримати партнерів у наданні цільової і доцільної допомоги особам, які повертаються до місць свого звичного проживання після вимушеного переміщення, МОМ презентує цей Звіт про повернення українців. Ця публікація має на меті проаналізувати останні дані МОМ щодо ситуації та потреб осіб, які повернулися, та щодо умов повернення, зібрані в ході оцінювань за Матрицею відстеження переміщень (МВП), проведених по всій країні.

Цей Звіт про повернення українців за вересень 2022 року містить детальний аналіз даних, зібраних у ході дев'ятого раунду Опитування загального населення (ОЗН), яке було проведено МОМ у період із 17 по 26 вересня серед дорослого населення України. Географічне охоплення цього оцінювання покриває всю територію України, усі п'ять макрорегіонів (захід, схід, північ, центр, південь та місто Київ), за винятком Кримського півострова і не підконтрольних українському уряду територій. Опитування загального населення було проведено шляхом набору випадкових телефонних номерів, завдяки чому було анонімно опитано 2 002 унікальні респонденти віком від 18 років із використанням методу автоматизованого телефонного опитування (САТІ).

¹ За відсутності чіткого правового означення терміна «особи, які повернулися» в українському законодавстві для цілей швидкого оцінювання потреб у поточній ситуації МОМ визначає осіб, які повернулися, як тих, хто на поточний момент перебуває у місці свого звичного проживання та зазначили, що повернулися туди після щонайменше двох тижнів перебування у статусі переміщеної особи через війну (з лютого 2022 року).

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ	2
ДИНАМІКА ПОВЕРНЕНЬ	3
ДЕМОГРАФІЯ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ, ЯКА ПОВЕРНУЛАСЯ	4
ОСТАТОЧНІСТЬ ПОВЕРНЕНЬ	5
ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ: ГРОШІ ТА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА	7
ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ: ПІДГОТОВКА ДО З	8
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ ТА ПОТРЕБ	9
МЕТОДОЛОГІЯ	10

Викладені в цьому звіті думки належать авторам і не обов'язково відображають погляди Міжнародної організації з міграції (МОМ). Інформація, що міститься у цьому звіті, призначена виключно для загальних інформаційних цілей. Використання позначень та подання матеріалу в цьому звіті не має на меті висловлення будь-якої думки щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи населеного пункту, їхньої влади, кордонів чи меж від імені МОМ.

Якщо не зазначено інше, дані, представлені в цьому звіті, ґрунтуються на результатах дев'ятого раунду ОЗН від 26 вересня 2022 року.

Для отримання додаткової інформації звертайтеся за адресою: DTMUkraine@IOM.int

© 2022 Міжнародна організація з міграції (МОМ). Усі права захищені. У випадку цитування, перефразування або використання в будь-який інший спосіб інформації, що міститься в цьому звіті, джерело інформації необхідно зазначити так: «Джерело: Міжнародна організація з міграції (МОМ), Звіт про статистику повернень українців, вересень 2022 року».

Фото: Житлові будинки в м. Ірпені поблизу Києва, які суттєво постраждали внаслідок бойових дій у лютому–березні 2022 року.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

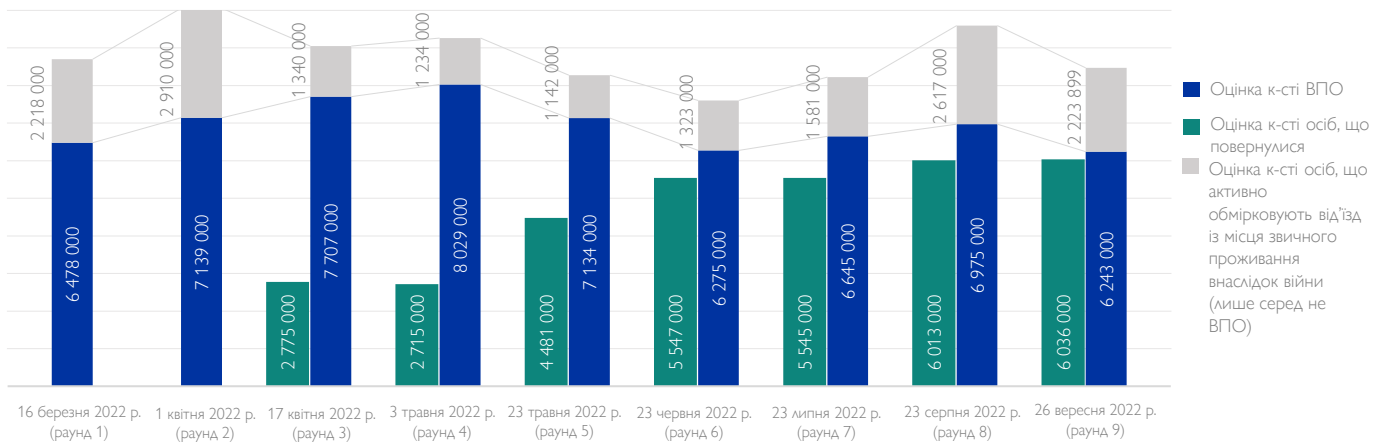
У глосарії MOM термін «повернення» визначений як «дія або процес повернення особи до точки відправлення». Повернення може бути в межах територіальних кордонів держави або з транзитної країни або країни призначення в країну походження.

Національна нормативно-правова база в Україні не містить чіткого визначення поняття «особи, які повернулися», під якими розуміють осіб, які були вимушені або зобов'язані залишити своє звичне місце проживання через війну, але згодом повернулися. Практично повернення має місце тільки в разі анулювання чи закінчення строку дії раніше набутого статусу переміщеної особи: постановка на облік як ВПО на підставі Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (від 1 червня 2014 року). Про повернення також ідеться у разі транскордонного переміщення, коли закінчився строк дії статусу міжнародного захисту в іншій країні або такий статус скасовано, наприклад, у випадку з міжнародним захистом, наданим країнами Європейського Союзу громадянам України, які залишили країну після

24 лютого 2022 року. Однак скасування або закінчення строку дії такого статусу не гарантує повернення. Також важливо розуміти, що не всі переміщені особи стають на облік у цій якості.

За відсутності чіткого правового означення терміна «особи, які повернулися» в українському законодавстві для цілей проведення ОЗН MOM визначає осіб, які повернулися, як тих, хто на поточний момент перебуває у місці свого звичного проживання та зазначили, що повернулися туди після щонайменше двох тижнів перебування у статусі переміщеної особи через війну (з лютого 2022 року). У дев'ятому раунді ОЗН серед усіх респондентів, які на момент опитування проживали у своєму місці звичного проживання, 20% відповідають критеріям для їх зарахування до категорії осіб, які повернулися, що становить близько 6 036 000 осіб станом на 26 вересня 2022 року. Неможливо визначити характер таких повернень (постійний чи тимчасовий), хоча 85% серед тих, хто повернувся, вказали, що вони планують залишитися у своїх домівках (близько 5,2 млн осіб, які повернулися).

Рисунок 1. Переміщення і повернення в динаміці

Мапа 1. Оцінка місця перебування осіб, які повернулися, за макрорегіонами¹

6 243 000
 ОЦІНКА К-СТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ
 -732 000 з 23 серпня

6 036 000
 ОЦІНКА ЗАГ. К-СТІ ОСІБ, ЩО ПОВЕРНУЛИСЯ
 з яких 21% повернулися з-за кордону
 +23 000 з 23 серпня

Повний спектр результатів дев'ятого раунду опитування загального населення MOM на сьогодні представлено у двох взаємодоповнювальних продуктах: Звіті про внутрішнє переміщення в Україні та Звіті про повернення українців. Додаткова аналітика доступна за запитом до DTMukraine@iom.int

² Макрорегіон — це територіальна одиниця, до якої входять області (регіони), згідно з визначенням у Законі України «Про засади державної регіональної політики» (частина 2 статті 1). Використання позначень та подання матеріалу в цьому звіті не має на меті висловлення будь-якої думки щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи населеного пункту, їхньої влади, кордонів чи меж від імені MOM.

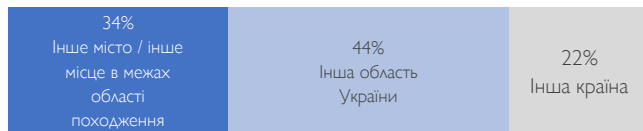
ДИНАМІКА ПОВЕРНЕНЬ

У межах 214 днів війни (станом на 26 вересня 2022 року) середня тривалість перебування у статусі переміщеної особи серед осіб, які повернулися, становила 76 днів. В основному найдовше у статусі переміщених осіб перебували ті, хто повернувся додому у східний макрорегіон (у середньому 94 дні), у той час як ті, хто повернувся додому на захід України, як правило, найменше були у статусі переміщених осіб (у середньому 61 день). Приблизно кожна четверта особа, яка повернулася, перебувала у статусі переміщеної особи протягом щонайменше 3 місяців. Серед осіб, які повернулися в центральний макрорегіон, 46% перебували у статусі переміщеної особи понад 3 місяці до свого повернення, у той час як половина осіб, які повернулися в західний макрорегіон, перебували у такому статусі до 1 місяця.

МАРШРУТИ ПОВЕРНЕННЯ

Більшість осіб повернулися з віддалених місць тимчасового перебування — їх частка зафіксована на рівні результатів сьомого та восьмого раундів ОЗН. Однак порівняно з попередніми раундами помітне збільшення частки осіб, які повернулися з-за кордону: 22% у дев'ятому раунді (15% у восьмому раунді ОЗН). Станом на 26 вересня з-за кордону повернулося приблизно 1 268 000 осіб.

Рисунок 2. Відсоток осіб, які повернулися, за типом населеного пункту повернення

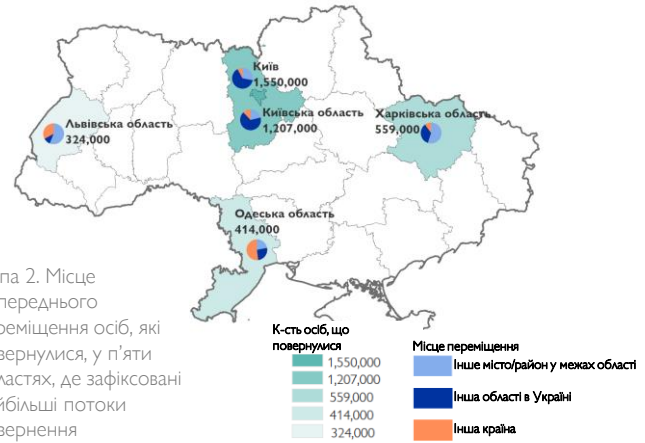
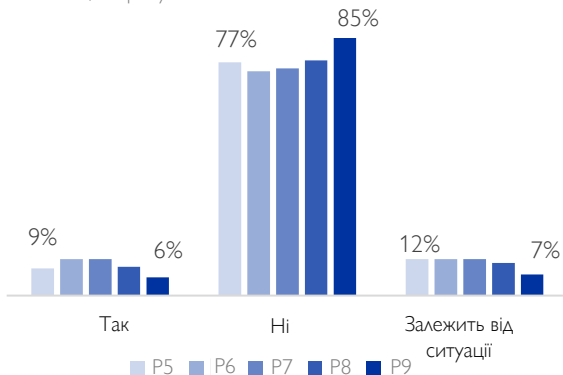

НАМІРИ ПОДАЛЬШОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ

Як і в попередніх раундах, більшість осіб, що повернулися, не мають наміру знову полишити своє звичне місце проживання в майбутньому. Згідно з оцінками, станом на 26 вересня лише близько 380 тис. із 6 млн осіб, які повернулися, обмірковують можливість знову залишити дім (6%). Частка осіб, які повернулися і планують знову від'їжджати через війну, найбільша на сході (11%) та півдні (10%). У Києві лише 2% осіб, які повернулися, мали намір знову переміститися.

У дев'ятому раунді зафіксовано збільшення кількості осіб, які повернулися та мають намір залишитися в місці походження (85% порівняно з 78% у восьмому раунді). Серед осіб, які повернулися, менше тих, хто планує подальше переміщення (6% порівняно з 10% у восьмому раунді). Ця тенденція відстежуватиметься в наступних раундах, оскільки вона може вказувати на небажання переміститися в зимовий період.

Рисунок 3. Відсоток осіб, які повернулися, але планують залишити поточне місце перебування

Мапа 2. Місце попереднього переміщення осіб, які повернулися, у п'яти областях, де зафіксовані найбільші потоки повернення

Таблиця 1. Оцінка кількості осіб, які повернулися, за макрорегіонами повернення

Макрорегіон повернення	Частка осіб, які повернулися*	Оцінка к-сті осіб, які повернулися
Північ	32%	1 910 000
Київ	25%	1 531 000
Схід	16%	991 000
Захід	13%	811 000
Південь	9%	559 000
Центр	4%	234 000
УСЬОГО	100%	6 036 000

Таблиця 2. Топ-5 областей за часткою осіб, які повернулися

Область	Частка осіб, які повернулися*	Оцінка к-сті осіб, які повернулися
Місто Київ	26%	1 550 000
Київська область	20%	1 207 000
Харківська область	9%	559 000
Одеська область	7%	414 000
Львівська область	5%	324 000
Інші області	33%	-

* Застереження: Походження та розподіл осіб, які повернулися, за областями має орієнтовний характер; репрезентативність вибірки на рівні макрорегіону.

ВПО, ЯКІ ПОТЕНЦІЙНО МОЖУТЬ ПОВЕРнутися

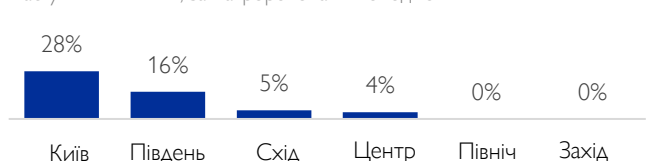

Станом на 26 вересня серед ВПО 11% (686 000 осіб) відповіли, що планують повернутися до свого звичного місця проживання протягом наступних 2 тижнів.

Частка ВПО, які активно планують повернутися, з липня стабілізувалася (11% у восьмому раунді, 12% у сьомому раунді). Відносно велика частка ВПО (12%) відповіли, що їхнє повернення залежить від подальшого розвитку ситуації.

Планують невідкладно повернутися переважно ВПО з Київського макрорегіону (28%) та ВПО з південного макрорегіону (16%).

Рисунок 4. Відсоток ВПО, які планують повернутися протягом наступних 2 тижнів, за макрорегіонами походження

ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Загалом 57% серед осіб, які повернулися, становлять жінки, 25% — немовлята й діти віком до 17 років. Близько 16% осіб, які повернулися, становлять літні люди віком від 60 років.

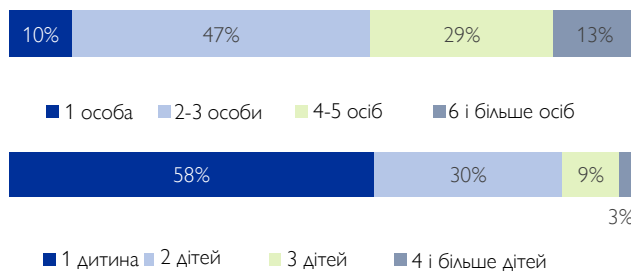
Порівняно з ВПО серед осіб, які повернулися, більша частка дорослих віком від 18 до 59 років (59% порівняно з 54%). Серед осіб, які повернулися, менше літніх (26% порівняно з 19,5% ВПО), що може свідчити про те, що літні переміщені особи мають менше можливостей або бажання повернутися.

У домогосподарствах осіб, які повернулися, сумарно проживає 1,1 млн дітей шкільного віку (5–17 років), і цей показник майже не змінився порівняно з восьмим раундом попри початок шкільного року. Це може свідчити про те, що переміщені домогосподарства з дітьми шкільного віку масово не поверталися, щоб дати змогу дітям розпочати шкільний рік у місці походження.

СТРУКТУРА ДОМОГОСПОДАРСТВ

У середньому домогосподарства осіб, які повернулися, складаються з **приблизно трьох членів**. Однак 42% домогосподарств осіб, які повернулися, складаються з чотирьох і більше осіб. Більшість домогосподарств осіб, які повернулися, мають одну дитину (58%), у 30% таких домогосподарств двоє дітей. Більшість домогосподарств осіб, які повернулися, проживають у великих містах (54%), чверть — у малих містах чи селищах міського типу. Відносно невелика кількість домогосподарств повернулася в сільську місцевість (14%).

Рисунок 6. Відсоток респондентів серед осіб, які повернулися, за кількістю членів домогосподарств та за кількістю дітей (серед тих, у кого є діти)

ТИП НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

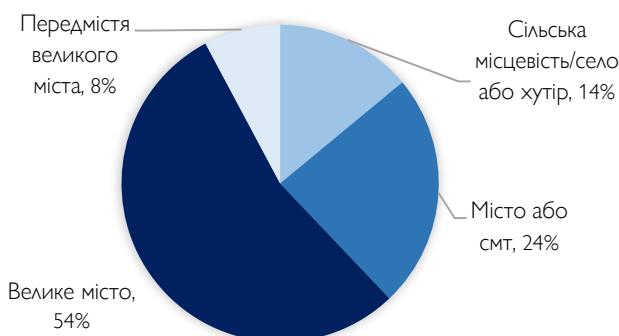

Рисунок 7. Відсоток респондентів серед осіб, які повернулися, за типом населеного пункту

Рисунок 5. Основні демографічні характеристики (станом на 26 вересня 2022 року).

Таблиця 3. Демографічні характеристики осіб, які повернулися

Відсоток осіб, які повернулися	Усього	Чоловіки	Жінки
Немовлята (до 1 р.)*	1,3%	0,6%	0,7%
Діти до 5 р. (крім. дітей до 1 р.)*	5,3%	2,5%	2,8%
Діти 5–17 р.	18,3%	8,5%	9,8%
Дорослі 18–59 р.	59,1%	25,6%	33,5%
Літні (60+)	16%	6,9%	9,1%
Усього	100%	43%	57%

Оцінка розміру групи	Усього	Чоловіки	Жінки
Немовлята (до 1 р.)*	78 000	36 000	42 000
Діти до 5 р. (крім. дітей до 1 р.)*	319 000	148 000	171 000
Діти 5–17 р.	1 103 000	511 000	592 000
Дорослі 18–59 р.	3 570 000	1 546 000	2 024 000
Літні (60+)	969 000	419 000	550 000
Усього	6 039 000	2 660 000	3 379 000

* Гендерний розподіл серед дітей віком до 5 років розраховано із застосуванням даних Державної служби статистики України щодо співвідношення новонароджених дівчаток і хлопчиків за 2020 рік. Усі інші дані наведено на основі результатів Опитування загального населення.

ВРАЗЛИВОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Рисунок 8. Відсоток домогосподарств осіб, які повернулися, які повідомили про наявність осіб із вразливих груп населення у своєму складі

Варто відзначити, що **40% домогосподарств осіб, які повернулися, мають принаймні одну літню особу віком від 60 років**. Значна частка домогосподарств осіб, які повернулися, мають принаймні одну особу з хронічними захворюваннями (37%) чи інвалідністю (22%), чверть має дитину віком до 5 років або немовля (20% домогосподарств).

Частка домогосподарств зі вразливими особами у своєму складі суттєво не відрізняється серед ВПО та осіб, які повернулися, для всіх категорій вразливостей, крім хронічних захворювань (30% домогосподарств ВПО мають у своєму складі особу з цією вразливістю).

ОСТАТОЧНІСТЬ ПОВЕРНЕНЬ

Результати ОЗН (Р9, 26 вересня) вказують на те, що повернення — це довгострокове рішення, яке обирають 69% нинішніх ВПО в Україні. Однак такі фактори, як нестабільна безпекова ситуація, відсутність житла з належними умовами та гострі фінансові проблеми, пов'язані з переміщенням, можуть зменшити здатність сімей повернутися додому остаточно. Остаточне повернення вимагає економічних, соціальних, безпекових і психологічних умов, які дають змогу домогосподарствам (старими і новими) не гірше, ніж загальне населення у їхньому місці походження. У подальших раундах ОЗН буде використано ширший набір показників для дослідження стану інтеграції осіб, які повернулися. Такі показники буде адаптовано на основі показників згідно з Міжнародними рекомендаціями щодо статистики ВПО.

розробленими Експертною групою з питань статистики щодо біженців і ВПО (EGRIS) у 2020 році. У цьому розділі представлені релевантні дані з галузевих модулів дев'ятого раунду ОЗН, пов'язані з остаточною поверненням в Україні, за можливості з порівнянням результатів, отриманих серед осіб, які повернулися, і нереміщеного населення. Зокрема, наявні дані щодо зазначених нижче факторів, які впливають на остаточноість повернення:

- Знищене житло
- Стратегії подолання проблем
- Водопостачання, санітарія та гігієна
- Потреба в їжі та харчуванні
- Фінансові заощадження
- Доступ до освіти
- Доступ до ліків і медичних послуг

ЗНИЩЕНЕ ЖИТЛО

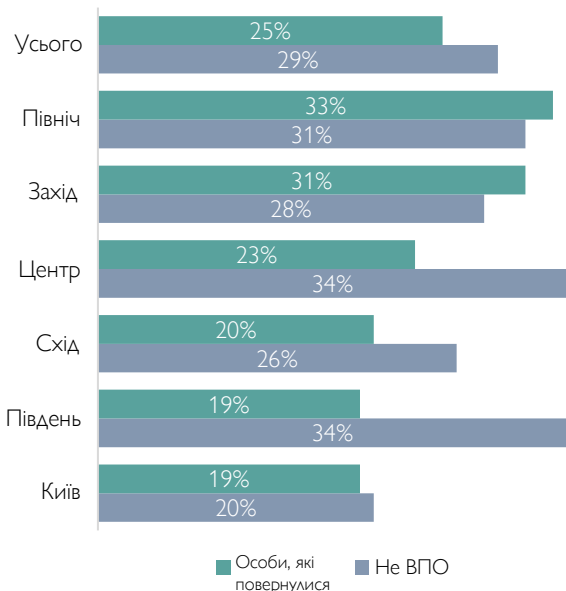

14% осіб, які повернулися, повідомили, що їхнє житло пошкоджене через війну

Отримані раніше МОМ дані свідчать про те, що знищене житло в регіоні походження є основною перешкодою для повернення ВПО, зокрема напередодні зимового сезону.³ Про пошкодження житла в основному місці проживання повідомили 14% домогосподарств осіб, які повернулися, по всій країні. Близько чверті домогосподарств осіб, які повернулися в північний макрорегіон (25%) і східний макрорегіон (24%) повідомили про те, що їхній будинок зазнав пошкоджень через війну.

Серед усіх респондентів продовжує зростати потреба в матеріалах для ремонту житла: з 19% у червні до 27% у вересні 2022 року. Близько 25% респондентів серед осіб, які повернулися, повідомили про брак матеріалів для ремонту житла, в той час як серед осіб, які повернулися в північний і західний макрорегіони, такий показник сягнув 33% і 31% відповідно. В обох макрорегіонах особи, які повернулися, потребували ремонтних матеріалів більше, ніж ВПО чи загальне населення.

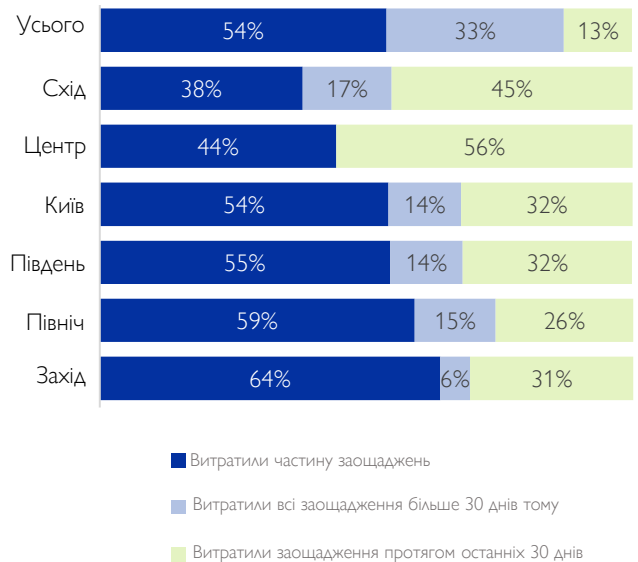
Рисунок 9. Відсоток респондентів, які потребують будівельних матеріалів

ВПЛИВ ПЕРЕМІЩЕННЯ НА ЗАОЩАДЖЕННЯ

Переміщені домогосподарства можуть втрачати джерела доходів, або їхні джерела доходів можуть стати обмеженими, і вони можуть зазнавати додаткових витрат на нову оренду, комунальні та інші послуги. Фінансові проблеми, пов'язані з переміщенням, можуть загостритися, якщо ВПО не можуть чи не хочуть стати на облік та отримувати допомогу. Це може стосуватися багатьох домогосподарств осіб, які повернулися, більшість із яких повідомили про те, що офіційно вони не були зареєстровані як ВПО на жодному з етапів свого переміщення (58%).

Рисунок 10. Відсоток респондентів серед осіб, які повернулися, за залишком заощаджень

Більше половини всіх осіб, які повернулися, повідомили про те, що в період, коли вони мали статус переміщеної особи, вони витратили частину своїх заощаджень. **Кожне третє домогосподарство осіб, які повернулися, повідомили, що витратили свої сімейні заощадження ще 30 днів тому.** Найбільша частка домогосподарств осіб, які повернулися, але при цьому витратили всі свої заощадження, спостерігається у східному (62%) і центральному (56%) макрорегіонах.

³ Аналіз причин, через які ВПО не повертаються, міститься на с. 5 [Звіту про результати сьомого раунду Опитування загального населення від липня 2022 року](#)

ДОСТУП ДО ОСВІТИ

Порівняно із загальним населенням **особи, які повернулися, не стикаються з додатковими бар'єрами для доступу до освіти для своїх дітей**. Близько 90% загального населення повідомили, що їхні діти мають повний доступ до освіти, офлайнної чи онлайнної, порівняно з 87% домогосподарств осіб, які повернулися. Однак про те, що принаймні одна дитина має лише частковий доступ до освіти і в її навчальному закладі викладають лише певні предмети, переважно повідомляли особи, які повернулися у східний макрорегіон (11%).

ВОДА, САНІТАРІЯ ТА ГІГІЄНА (WASH)

24% осіб, які повернулися, повідомили про забруднення питної води, що виникло або погіршилося в результаті бойових дій

Особи, які повернулися, рідше повідомляли про потребу в засобах гігієни (8%) порівняно з ВПО (20%) та загальним населенням (11%). Однак **32% жінок серед осіб, які повернулися, не мають доступу до засобів жіночої гігієни, а 18% від усіх осіб, які повернулися, не мають доступу до підгузків**. У кожному випадку особи, які повернулися, повідомляють про кращий доступ до засобів WASH порівняно із ВПО та загальним населенням.

Доступ до питної води та води для технічних потреб є серйозною проблемою для осіб, які повернулися в південний (10% не мають доступу) і східний макрорегіони (7%). Цікаво, що особи, які повернулися в зазначені макрорегіони, мають кращий доступ порівняно з ВПО та загальним населенням. Однак 24% респондентів серед осіб, які повернулися, повідомили про проблеми з кольором чи смаком питної води в результаті забруднення. Деякі з цих проблем могли існувати ще до 24 лютого 2022 року.

Мапа 3. Частка осіб, які повернулися та повідомили про забруднення питної води, що виникло або погіршилося в результаті бойових дій

ДОСТУП ДО ЛІКІВ І МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Про брак ліків і доступу до медичних послуг повідомили 20% респондентів серед осіб, які повернулися, порівняно з 23% серед не ВПО та 32% серед ВПО. 7% осіб, які повернулися, назвали це своєю найбільш нагальною потребою. Існує також значна різниця між макрорегіонами з точки зору доступу до ліків і медичних послуг. Так, на сході не мають доступу до ліків і медичних послуг 29% осіб, які повернулися, а в центрі — 7%.

СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ

Загалом особи, які повернулися, навіть ті, хто повернувся певний час тому, частіше змушені **вдаватися до негативних стратегій подолання проблем, ніж непереміщене населення**. Стратегії подолання проблем, які застосовують обидві групи, включають споживання дешевших основних харчових продуктів і непродовольчих товарів (НПТ) або перехід на такі дешевші продукти чи товари, а також зменшення витрат на здоров'я та комунальні послуги.

Однак серед домогосподарств осіб, які повернулися, більше тих, хто має фінансові вразливості в результаті переміщення, зокрема через витрачені заощадження, відстрочення виплат боргів чи оренди та оформлення нових кредитів.

Рисунок 11. Відсоток респондентів серед осіб, які повернулися, та не ВПО за стратегіями подолання проблем

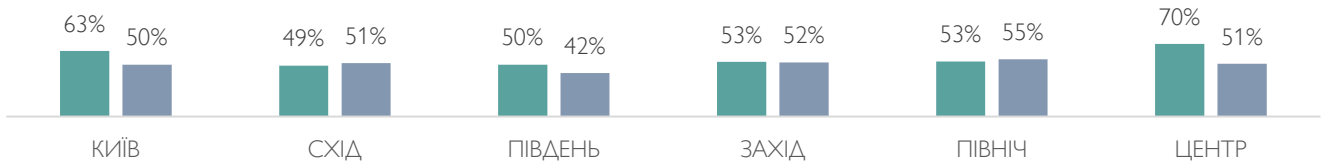
ЇЖА ТА ХАРЧУВАННЯ

Близько **22% домогосподарств осіб, які повернулися, відчувають дефіцит їжі** — приблизно така сама частка респондентів із такою проблемою серед непереміщеного населення (21%), але це менше, ніж серед переміщених домогосподарств (30%). Більшість осіб, які повернулися, повідомили про зменшення споживання їжі (60%) і перехід на дешевші аналоги харчових продуктів (68%). Більшість осіб, які повернулися, також зазначили їжу як одну з трьох основних статей витрат, покриваних будь-якими грошовими надходженнями (52%). Близько 37% сімей осіб, які повернулися, з немовлятами повідомили про труднощі із забезпеченням належного харчування для своїх дітей, що на 10% більше, ніж у серпні.

ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ: ГРОШІ ТА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА

Попри те, що непереміщене населення частіше вдається до негативних стратегій подолання фінансових проблем, що збільшує вразливість домогосподарств, серед осіб, які повернулися, потреба у фінансовій підтримці (66%) лише незначно більша, ніж серед непереміщеного населення (64%).

Рисунок 12. Відсоток респондентів серед осіб, які повернулися, та не ВПО, які потребують фінансової допомоги, за макрорегіонами

ОЧІКУВАНІ ЦІЛІ ВИКОРИСТАННЯ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ

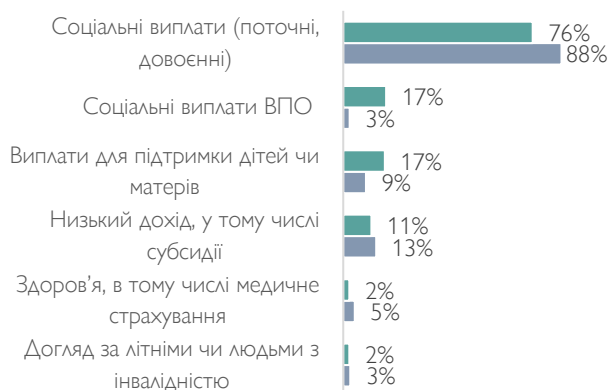
У дев'ятому раунді ОЗН було оцінено, для яких цілей респондентам потрібна грошова допомога. Запитання стосовно грошової допомоги в рамках цього опитування були сформульовані таким чином, щоб не створювати в респондентів невинуватих очікувань. Запитання стосовно очікуваних цілей отримання грошової допомоги були поставлені тим респондентам, які у відповідях на попередні запитання зазначили, що їхнє домогосподарство найбільше потребує грошей — фінансових ресурсів.

Як особи, які повернулися, так і непереміщене населення серед найбільш нагальних потреб зазначили в першу чергу ліки й медичні послуги, у другу чергу — їжу та гроші на оплату комунальних послуг. Важливо відзначити, що домогосподарства осіб, які повернулися, частіше зазначали, що вони би придбали одяг. Серед домогосподарств осіб, які повернулися, із дітьми частка тих, хто придбав би одяг, сягнула 44%. Важливо відзначити, що непереміщені особи більше витрачали фінансову допомогу на закупівлю твердого палива, ніж особи, які повернулися (33% проти 15%), можливо тому, що домогосподарства осіб, які повернулися, потребують радше опалювальних приладів, одягу та будівельних матеріалів напередодні зими.

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ВІД ДЕРЖАВИ

Більшість осіб, які повернулися (76%), та непереміщених осіб (88%) зазначили, що члени їхнього домогосподарства на момент опитування отримують регулярну фінансову допомогу від уряду України. При цьому особи, які повернулися, переважно отримують допомогу на дітей (17% порівняно з 9% серед ВПО).

Рисунок 14. Відсоток респондентів серед осіб, які повернулися, та не ВПО за видом отримуваної фінансової підтримки

Тим не менше, 55% осіб, які повернулися, повідомили, що фінансова підтримка є їхньою найбільш нагальною потребою. Особи, які повернулися в Київ і центральний макрорегіон, набагато частіше повідомляли про потребу у фінансовій підтримці порівняно з непереміщеним населенням.

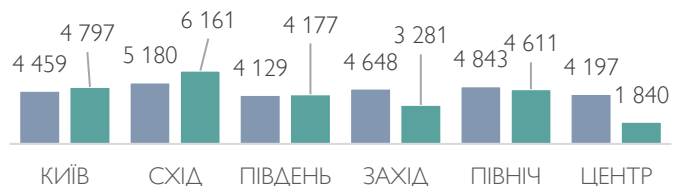
Рисунок 13. Відсоток респондентів серед осіб, які повернулися, та не ВПО за категоріями очікуваних витрат

Таблиця 4. Середня сума фінансової підтримки, отримуваної від уряду України, за типом домогосподарства (у грн)

Тип домогосподарства	Не ВПО (грн)	Особі, які повернулися (грн)
Д/г з особами з інвалідністю	5 007	5 272
Д/г з особами, що мають хронічні захворювання	4 736	4 749
Д/г з літніми особами (60+)	4 969	5 233
Д/г з дітьми	4 348	4 329
У середньому серед усіх домогосподарств:	4 652	4 696

Рисунок 15. Середня сума фінансової підтримки, отримуваної від уряду України, за макрорегіонами (у грн)

ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ: ПІДГОТОВКА ДО ЗИМИ

Враховуючи, що значна частка населення України вимушено полишила свій дім або повернулася до постраждалих від війни районів, **необхідні проактивні й цільові гуманітарні програми та програми відновлення для пом'якшення впливу холодної погоди і труднощів, пов'язаних із проходженням зимового періоду.**

ПОТРЕБА В ПАЛИВІ ТА ОПАЛЮВАЛЬНИХ ПРИЛАДАХ

Третина (33%) осіб, які повернулися, відзначили потребу в опалювальних приладах (порівняно з 23% серед нереперміщеного населення та 44% серед ВПО). Серед осіб, які повернулися, про потребу в опалювальних приладах (37% порівняно з 26%) і твердому паливі (16% жінок вказали на цю потребу порівняно з 13% чоловіків) згадують переважно жінки. Для 7% осіб, які повернулися, опалювальні прилади є найбільш нагальною потребою.

Мапа 4. Відсоток респондентів серед осіб, які повернулися і потребують опалювальних приладів

Близько **15%** домогосподарств осіб, які повернулися, повідомляють про **дефіцит придатного твердого палива для опалення**. У західному макрорегіоні 27% домогосподарств осіб, які повернулися, зазначили цю проблему, на півночі — 19%.

МІСЯЧНА ВАРТІСТЬ КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Озвучені витрати на комунальні послуги, призначені для підтримки систем опалення (електрика, вода та інші витрати на опалення), з липня не змінилися (станом на 23 липня 2022 року особи, які повернулися, назвали в середньому 1 899 грн/місяць, а загальне населення, яке нікуди не переміщувалося, — 1 525 грн/місяць). У середньому особи, які повернулися, не очікують, що за комунальні послуги взимку їм доведеться платити більше, ніж переміщеним домогосподарствам. Середня вартість комунальних послуг є найвищою в Києві та вищою за середню по Україні у північному та західному макрорегіонах.

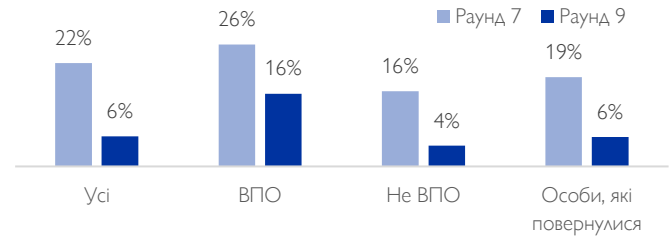
Рисунок 18. Повідомлена та очікувана вартість комунальних послуг

	Не ВПО	Особи, які повернулися
Нині	1 719 грн	2 114 грн
Очікується взимку	3 507 грн	3 642 грн

ЖИТЛО БЕЗ НАЛЕЖНИХ УМОВ

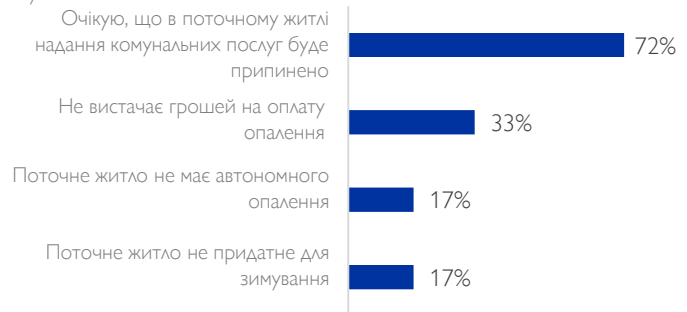
Важливо відзначити, що порівняно з липнем (сьомий раунд) у вересні (дев'ятий раунд) уже менше домогосподарств осіб, які повернулися, повідомили про невідповідність свого житла до зими. Тим не менше, **6% осіб, які повернулися (що становить близько 362 000), нині проживають, згідно з оцінками, в неналежних умовах.** Переважно про неналежні житлові умови повідомляють особи, які повернулися у східний і північний макрорегіони (9% у кожному).

Рисунок 16. Відсоток респондентів, які вважають, що їхнє поточне житло непридатне до зимування

Домогосподарства, які повідомили про непридатність свого житла до зимування, більше побоюються через те, що їм припинять або зменшать обсяг надання комунальних послуг (72%), що супроводжується занепокоєнням із приводу доступності опалення (33%).

Рисунок 17. Відсоток домогосподарств серед осіб, які повернулися, з розподілом за проблемами, пов'язаними з неналежними житловими умовами

ПОТОКИ МОБІЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНІ З НАСТАННЯМ ЗИМИ

Особи, які повернулися, повідомили, що обмірковують можливість знову поїхати зі свого місця звичного проживання.

Однак частка таких осіб у східному макрорегіоні становить **11% від домогосподарств осіб, які повернулися**. Водночас із них 41% (148 000 осіб) повідомили про те, що початок зими є вагомим фактором, що визначає їхній намір знову переміститися.

Після повернення більшість домогосподарств надають перевагу ремонту житла з неналежними умовами чи отриманню фінансової допомоги, щоб мати можливість оплачувати вищі рахунки за комунальні послуги, аніж переміщення. У наступних раундах Опитування загального населення буде досліджено, яким чином наміри й рішення щодо мобільності змінюються, якщо отримувана допомога не є достатньою для забезпечення сімей у їхньому поточному житлі.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ ТА ПОТРЕБ

Як переміщені особи, так і особи, які залишаються в місця звичного проживання в межах України (особи, які повернулися, та особи, які не переміщувалися), стикаються з критичними потребами. Однак профіль та ситуація цих підгруп дещо відрізняються, що зумовлює потребу в цільовій підтримці. Нижче зазначені основні відмінності між групами у межах вибірки MOM для опитування загального населення.

НАЙНАГАЛЬНІШІ ПОТРЕБИ

Серед найбільш нагальних потреб, названих респондентами, лишаються гроші (фінансова допомога), ліки та медичні послуги, а також будівельні або ремонтні матеріали. Наприклад, 55% осіб, які повернулися, назвали грошові кошти своєю найбільш нагальною потребою.

Гроші — фінансова підтримка

52%	51%	55%
Не ВПО	ВПО	Особи, які повернулися

Тверде паливо (вугілля, дрова тощо)

10%	9%	3%
Не ВПО	ВПО	Особи, які повернулися

Ліки та медичні послуги

8%	4%	7%
Не ВПО	ВПО	Особи, які повернулися

Примітка: Представлені не всі категорії запитання. Більш поглиблений аналіз потреб у фінансовій допомозі міститься на сторінках 4, 6 та 8.

ПОТРЕБИ ОСІБ, ЯКІ ПОВЕРНУЛИСЯ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Структура потреб осіб, які повернулися, суттєво відрізняється від потреб, про які повідомляють інші підгрупи населення, наприклад ВПО, з огляду на специфіку їхньої ситуації.

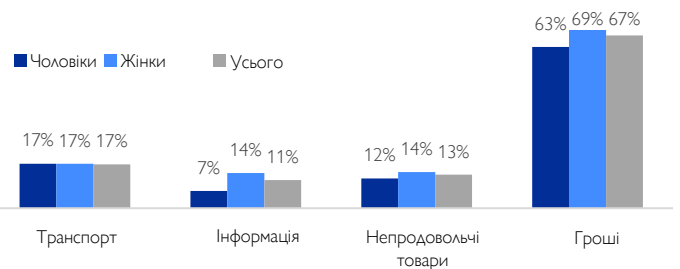
ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПОТРЕБ

Важливо: «30% ВПО потребують допомоги продовольчими продуктами»

	Не ВПО (включно з особами, які повернулися)	ВПО	Особи, які повернулися
Одяг і взуття та інші непродовольчі товари	13%	42%	18%
Їжа	21%	30%	22%
Ліки та медичні послуги	26%	36%	22%
Засоби гігієни	10%	20%	8%
Житло	5%	19%	5%
Транспорт	15%	20%	15%
Гроші — фінансова підтримка	64%	73%	66%
Інформація / зв'язок із іншими	8%	17%	8%
Доступ до грошей	9%	12%	8%
Засоби жіночої гігієни	40%	48%	36%
Опалювальні прилади	26%	45%	33%
Тверде паливо (вугілля, дрова тощо)	25%	22%	15%

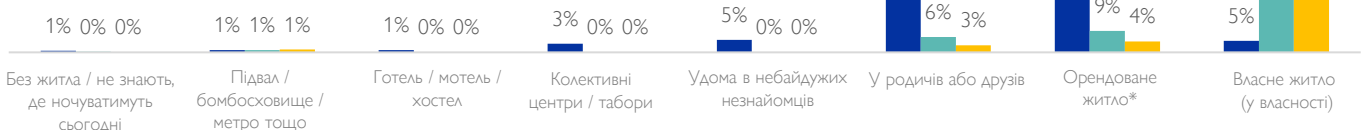
Примітка: % тих, хто відповів «Так» і «Частково так»

На діаграмі нижче вказана частка осіб, які повернулися, із зазначеними нижче потребами:

СИТУАЦІЯ З ЖИТЛОМ

Більшість (81%) осіб, які повернулися, проживають у власному житлі. Однак значна частка проживає у друзів чи членів сім'ї (6%), можливо, через непридатність їхнього попереднього житла.

* Квартира, будинок або інше житло, що здається в оренду для довгострокового або тимчасового проживання

ПРИМІТКИ ЩОДО МЕТОДОЛОГІЇ

Дані, представлені в цьому звіті, отримано на замовлення Міжнародної організації з міграції (МОМ) у результаті проведення телефонного експрес-опитування, проведеного MultiCultural Insights. Дев'ятий раунд збирання даних серед вибірки розміром 2 002 унікальні дорослі респонденти (віком від 18 років) було проведено в період із 17 по 26 вересня 2022 року. Цю імовірнісну вибірку, що представляє понад 30 млн дорослих українців (віком від 18 років), було стратифіковано для досягнення репрезентативності на рівні 6 макрорегіонів України. Основу вибірки було створено шляхом формування переліку 100 000 десятицифрових номерів телефону, згенерованих за рахунок поєднання трьохцифрових префіксів, що позначають оператора мобільного зв'язку, з довільно згенерованими семицифровими номерами телефону. Згенерована основа вибірки є пропорційною до частки шести телефонних мереж, охоплених у дослідженні, на національному ринку. Інтерв'ю були проведені з використанням методу набору випадкових телефонних номерів, згенерованих у довільний спосіб. У такому режимі нові номери генеруються з інтервалом у мілісекунду. Інтерв'ю проводили анонімно. Перед початком інтерв'ю респондентів просили надати згоду на його проведення. Інтерв'юери використовували структурований опитувальник і метод автоматизованого телефонного опитування (CATI), щоб записувати результати безпосередньо в програму введення даних.

Використовуючи цю технологію у дев'ятому раунді, група інтерв'юерів опитала 2 002 унікальних дорослих респондентів, які відповідали встановленим критеріям та надали свою згоду на опитування. Попри те, що методом набору випадкових телефонних номерів в Україні зазвичай вдається дозвонитися до приблизно 7–8% абонентів, у дев'ятому раунді показник успішних дзвінків склав 12,3%. Для цієї роботи було залучено 30 інтерв'юерів. Група інтерв'юерів складалася з 4 чоловіків і 26 жінок. Інтерв'ю проводили українською мовою (78%) та російською мовою (22%). Вибір мови залежав від уподобань респондента.

Обмеження: Точна частка не охопленого населення невідома, тому при тлумаченні результатів потрібно враховувати певні застереження. Особи, які нині проживають за межами України, в опитуванні участі не брали завдяки застосуванню методу активного виключення. Розрахунки населення основані на припущенні про те, що неповнолітніх осіб (молодших за 18 років) супроводжують їхні батьки або дорослі пікувальники. Основа вибірки обмежена дорослими, які користуються мобільним телефоном. Невідомо, чи всі телефонні мережі повноцінно працювали по всій території України протягом усього періоду опитування, тому деякі номери могли мати вищу ймовірність набору, ніж інші. Мешканці територій зі значними пошкодженнями цивільної інфраструктури, можливо, меншою мірою представлені у вибірці. Можна припустити, що фактичні потреби насправді більші, ніж ті, про які було отримано інформацію при опитуванні. В опитуванні не брали участі жителі Автономної Республіки Крим та не підконтрольних уряду територій Донецької та Луганської областей.

Застереження: У ході опитування інтерв'юери збирали інформацію про демографічні характеристики респондентів, їхнє поточне місце перебування та/або місце перебування після переміщення (географічна інформація), наміри щодо переміщення, заплановані місця призначення, потреби та проблеми, з якими вони стикаються під час цієї кризи. Аналіз було проведено з використанням двох підходів до оцінювання профілю населення, їхніх проблем і потреб. Для аналізу географічного профілю були використані дані без урахування відсутніх значень, виявлених на рівні макрорегіонів (n=2 002). Оцінювання потреб та інші частини аналізу було виконано з використанням даних, отриманих на основі повної вибірки (з урахуванням частки відмов відповідати на запитання). Зазначені відсоткові значення округлені для легшого використання.

Розподіл вибірки та кількість інтерв'ю за макрорегіонами			Похибка вибірки		
Макрорегіон	Усього проведених інтерв'ю (ж / ч / немає відповіді)	Частка інтерв'ю	Макрорегіон		Рівень достовірності 95%
КИЇВ	197 (84/113/0)	10%	КИЇВ	+/-	7%
СХІД	438 (258/180/0)	22%	СХІД	+/-	5%
ПІВДЕНЬ	217 (140/77/0)	11%	ПІВДЕНЬ	+/-	7%
ЗАХІД	477 (276/201/0)	24%	ЗАХІД	+/-	4%
ПІВНІЧ	380 (236/144/0)	19%	ПІВНІЧ	+/-	5%
ЦЕНТР	291 (167/124/0)	15%	ЦЕНТР	+/-	6%
Місце перебування не названо	2 (1/1/0)	0%	Усього по Україні	+/-	2,2
Усього по Україні	2 002 (1 190/810/2)	100%			

Означення: Згідно з [Глосарієм МОМ](#), **внутрішньо переміщені особи (ВПО)** — це особи або групи осіб, які були змушені або зобов'язані втекти або покинути свої домівки або місця звичного проживання, зокрема в результаті або з метою уникнення наслідків збройних конфліктів, широкомасштабного насильства, порушення прав людини або природних чи техногенних катастроф, і які не перетинали міжнародно визнаний кордон країни. Для операційних цілей цього опитування інтерв'юери визначають ВПО як осіб, які залишили своє місце свого звичного проживання через нинішню війну.

МОМ визначає термін **«особа, яка повернулася»** як особу, яка зазнала міграційного переміщення та повернулася до початкового звичного місця проживання. Для цілей цього аналізу МОМ визначає термін «особи, які повернулися» як респондентів, які повідомили про виїзд зі свого звичного місця проживання з 24 лютого через поточну війну на період щонайменше 2 тижнів (14 днів), але потім повернулися.

Конвенція про статус біженців 1951 року визначає **біженця** як особу, яка: «через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів... не може чи не бажає повернутися до [країни свого колишнього місця проживання]...».

Використання позначень та подання матеріалу в цьому звіті не має на меті висловлення будь-якої думки щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи населеного пункту, їхньої влади, кордонів чи меж від імені МОМ. Викадені в цьому звіті думки належать авторам і не обов'язково відображають погляди МОМ.

ПРЕДСТАВНИЦТВО МОМ В УКРАЇНІ

МОМ
ООН МІГРАЦІЯ